

ILERI

موندەرىجات

ايجتىماعى وه سىياسى بولوڭ

زاخيره حازىرلاو قامپانیا مووافاقىيەتى تەئىن اولونماليدر *
ياكى اَلِفباچىلار سىەزدىنە بىر يەكون وه ياقىن كونلەردە كى وازىفەلەرىمزم . نەدىم
دىلىمىز حاققىندا جەمىل سەيد آحمەد
ياكى اَلِفبا تاعلىمىندە اَك اَھمىيەتلى يەرلەرى ع. آغايەف

ادەبىيات وه تەنقىد

پروفەسور چوبان زادەنىك قىرىم تاتار ادەبىياتىنىك سوك دەورى حاققىندا
ماعروزاسى *
قىرىم چىنگەنلەرىنىك تارىخ وه اُتنوغرافىاسى واجب اوجا

شىعرلار

باھار اُزگىلەرى اُشرەف شەمەي زادە
سەودالى قىز عابدولباقى فەوزى
بىرلىك واردا تىرىلىك وار يوسف زەككى
واغوندا ك. جاماناقلى
ساولق آ. دەولەتشايەف

حىكايەلەر

آچلىق خاتىرەلەرى آلتايلى
ايشىزلىك اَمىل زوليا
آز قالغانلار مق

رەسمى قىسم

يەككى اَلِفبا خوسوسىندا قىرىم حوكومەتىنىك قارارى *

ياشلى اَلِفبا بولوڭى

اىنسانك دوغوى (حىكايە) ماكسىم غوركى

كتر، بو سوزيمزه قاناعات حاسيل ايدمجه كسيگنر
قيرغيزدان قيرىما قادار ئەسكى شارق، تاغاسسويى
مينارلەرى، بايلارى، موللارلىرى، مەشچانلارلىرى ايله،
اوروليور. ھەر شاغیر، بىر قوماندایا جەواب ويرير
گىبى يەڭى حایاتا، يەڭى ايقتيسادى شەكىللەرە،
يەڭى عومرە چاغريور.

ھەر يەردە دىل، جانلى خالق دىلینە اويغون،
ياقین. ئەسكى اولو ئەدەبى دىل اورتادان غائب
اولدى.

يەككى فيكرلەر، يەڭى سوزلەر آريور وە
بولماقدا.

بو سورەتلە قىرىم تلتار ئەدەبىياتىنىڭ مەقانىزماسى
يەڭى شارق ئەدەبىياتىلە باغلانيور. دەگىل شارق،
بوتون يەڭى جىھان ئەدەبىياتىلە. قىرىم تاتارلارلىرى
گىبى كوچوك بىر خالقيك ئەدەبىياتىنىڭ كىچىمە
تلەر نا قادار آز اولورسا اولسون، ھەر حالدە

قىرىمىك دا بوتون، جىھانى مىقاسىنىڭ كىچىكلىكى اينقلايى
جەريانلاردا اولان مۇناسىبەتلىك تاعىين ايدىيور
يوقارىدا باخس ايتىدىگىمىز «قوماندان»، جىھان
اينقلايى بۇروسونىڭ قومانداسىدركە قىرىم تاتارى دە
أوز شاعىرلەرى، مۇھاررىرلەرنىڭ دىلى ايله بوشا
«لەبەيك!» دىيور.

قىرىم كىچىك دۇنيانىڭ ئەڭ گوزەل يەرىنىدە،
سايسى يىگىرمى يە واران دورلو خالقلارلىك واتا
نىندا شاعىرىك، ئەدىبك آلاچاغى تەئسىرلەر، تاحلىل
ايدە بىلەجەككى مەسئەللەر پەك چوقدر. قىرىم،
دۇنيانىڭ ئەڭ مەزاقلى يەرلەرىنىدەن بىرىسى: بو
قىرىمى آڭلاب تەرەننوم ايدە بىلەجەك شاعىردە
دۇنيانىڭ ئەڭ قىممەتلى ئەسەرلەرىنى يازا بىلىر.
گەنج قىرىم شاعىرىنى بويە پارلاق بىر ايستىقبال
بەكلىيور!

(سۆڭ)

قىرىم چىنگەنلەرى اتنوگرافىيا وە تارىخىندان ماتەرياللار

ساحيفەلەرىندە دەرچ ايدەرەك، آشينا اولماق ايستە
يەنلەرى بو مەسئەلە ايله تانىشىدىرمايى مۇناسىب كوردىم.

1883 سەنەسى مارت آينىڭ 24 نەدە يوز
اون بەش ياشىنا كەلەرەك وەفات اتكەن بويوك
آنام (ايتىگىل) قارت آنانى ساغلىغىدا بىزلەرگە
ماسال سويلەر ايدى.

(ايتىگىل) قارت آنانى 1768 سەنەسى
سالچىدا بابا قورت ماحاللىسىندە كوكرەكسىز
سولەيماننىڭ چالاشىندا (دوغغان)

شوقارت آنانىڭ وەفاتى كۈنلەرىندە بىن 9
ياشىدا اولاراق باغچاساراي سالچىق ماحاللى
مەكەبىنىدە اوقوماقدا ايدىم.

ايتىگىل قارت آنانىڭ باباسى سولەيمان قارت
باباي كوكرەكسىز فامىلىسىدا اولوب، قىزىندان
35 ياش بويوك ايمىش.

«يەككى دۇنيا» غازەتاسىنىڭ بو سەنە يانوار
24 دە چىققان 22 نومەرولى نۇسخاسىندا «بىز
كىمىز؟» سەرلەمچاسىلە يازدىغىم مەقالەدە «چىنگەنە»
آدىلە مەشھور اولان خالقلارلىك آسىل وە نەسىل
وە تارىخلارنى دائىر تارىخىلە اوغراشان آرقاداش.
لاردان ياردىم وە مەلۇمات ايستەگەن ايدىم.
«ايلهرى» ژورنالىنىڭ 4 - 3 نچى نومەروسىندا
ع. آقچوقراقلى آرقاداش چىنگەنە خالقىنا دائىر
يازدىغى مەقالەسىندە بىر خايلى تارىخى مەلۇمات
وە باغز بىر مۇلاھازالار دەرچ ايتدى.

بەن ايسە بو خالقيك كەندى آراسىنىدان
يەتشمە اولدىغىمىدان تارىخىمىزدا وە داھا دوغرىسى
چىنگەنە خالقىنىڭ قىرىم كەلۈپ يەرلەشمەلەرىنە،
ياشايشلارنى، عادەتلەرىنە وە بو كۈنكى واز-
عىيەتلەرىنە دائىر تۇپلايا بىلدىكىم مەلۇماتى «ايلهرى»

ایتیگیل قارت آنای اُسمه‌ری چه که لگن
چوبار یوزلی، اورتا بویلی، اوتکور داووشلی!
آنتقان آدیمنی که‌ری آلماق ایسته‌مه‌یمن بیر
کیشی ایدی. که‌ندیسی جاهیل ایدیه‌ده، لاکن
کوردیکینی، ایشیدیکینی هیچ اونوتمازدی.

اوربا قیافه‌تی - آل کومله‌ک، قیسقا یه‌کلی
چوبار قافتان، آل بالاق، ساری پاپوچ، ساری
مه‌ست، قولاقلارینا کوموشدن بالابان حالقلار
تاقاردی به‌یاز ماحراماسینی بیر واقیت باشیندان
توشورمه‌زدی. جه‌ماعات آراسیندا سوزی که‌چهر
باعز بر اوتورشلاردا بیر باغیرغاندا بوتون جه‌ما
عاتنی توقتاتوپ اوزینه باقدیریردی.

حیکایه ایتدیکي سوزله‌رینک ایلهریده بیزیم
ایچون که‌ره‌ک اولاجاغینی سویله‌ر وه هر واقیت
اوقو وه بیلگی یولوندا کیتمه‌میزی ته‌وسیه
ایده‌ردی. به‌نیم اوقوما داخی قارت آنای سه‌به‌ب
اولغانینی بو یهرده آیتوب که‌چمه‌ک که‌ره‌ک.

چینگنه خالقینک قریمغا ناسیل که‌لوب یهر
له‌شدیکله‌ری خوشوسیندا کی سؤالله‌ریمز جه‌واب
اولاراق ایتگیل قارت آنای:

« بالام، بیزله‌ر هیندده‌ن که‌لمه خالقلاریمز،
بابالاریمزدان بویله ده‌یو ایشیدیردک».

ایشته بو کون تاریخ عالیمله‌ری ده بیزیم
حاققیمزدا بو فیکری سویله‌یله‌ر. بیرده دیققات
اولوناجاق شودر کی - باغچه‌سارایدا آققاش،
سلاجیق کیبی. ماحاله‌له‌رده یاشایان چینگنه
قاریلارینی بر برینی اوزاقدان چاغیراجاقلاری
واقیت « آری، آری! » ده‌ب چاغیریرلار.

که‌له‌ییک یینه‌ده قارت آنایک حیکایه‌سینه
اودیر ایدی: « قریمنی میرزالار خاندان آلب

قاترینا ته‌سلیم ایدیکي واقیت مه‌ن 12 یاشیندا
بالا ایدیم.

قاتهرینا اوزی باغچه‌ساریغا که‌لدی. مه‌ن اونو
کوزمه‌ن کوردیم. بیز او واقیت قابو او‌گونه
قول قاووشوب اوتورغان بیر خالق ایدیک. قریمدا
هر که‌سنی بوی بوی آیدردیلار. بیزنی ده
« چیگان » ده‌ب یازدیلار ایشته حالا بو آددا
قالدیق».

« بیزیم آله‌کچی خالقلاری ایلک اولاراق
قریمغا کوچوب که‌لگنده باغچه‌سارایدا سلاجیق
ماحاله‌سینده یهرله‌شکه‌نله‌ر.

او واقیت سلاجیقدا هیچ بیر تورلی یاشاغان
خالق یوق ایدی. بیزیم قارت بابایلار ایلک
اولاراق یه‌دی چالاشدان عیبارت اولاراق بیر
جه‌ماعات اولوب یاشاغانلار. بونلارک آدلاری:
1- سوله‌یمان که‌کره‌کسیر قارت بابای، 2-
جانقارا قارت، 3- عوسمان قولولو، 4- مه‌ولوت
عالی، 5- قورت آقای جومبولوق، 6- باتیر
آقای، 7- نجی چالاشدا (دمل) قارت اولغان
کوکره‌کسیر بونلارک هه‌بیسینه باش ساییلغان.
بونلار په‌ک فاقیر یاشارلاردی. چالاشلارینک
او‌گونه آله‌ک، جه‌له‌ک، دابلا کیبی شه‌یله‌ر
یاپوب که‌ندیلهرینی ایداره ایدهرله‌ردی. کوننک
بیرینده بونلارغا خان (؟) که‌لگن - خوش
که‌لدیکز جه‌ماعاتلار، مه‌ن سیزله‌رنی جه‌عائلیققا
قابول آته‌مه‌ن، «لاکین سیزله‌رده جامیکه‌ باریرسینز»
ده‌گن بونلاردا - په‌ک گوزمل ده‌گه‌نله‌ر،

بویله‌جه‌ آلی ییل قادار چالاشلاردا یاشاپ
سو‌گرا یاواش یاواش که‌رپیچدن وه جه‌ته‌نیدن
أولهر یاساماغا باشلاغانلار. په‌ک فاقیرله‌ری قاپالار
توبونده قوبالاردا مه‌کن توتقانلار. بویله

أتوب يەرلەشكەن سوڭرا آرتىق تاتارلاشوب
تاتار ياشايىشلارنى تاتار خالقنا اويدورغانلار.
بونلارك كەچىنىشلەرىنە كەلەجەك اولساق:
ياز كەلدىمى، اونلار بىرەر آرىق آت آلير،
ايكى كوپچە كلى مولاچا آرابايا يە كەردىلەر.
آت تاقىملارى سىجىم اىپىندەن ايدى. آرابانىك
آرتىنا قاسناق، دىران تاختالارنى باغلاب بىر
بىر جارتى يورغان، بىر ياستىق بىر مىندەر،
بىر چاناق، بىر ايكى قاشىق، بىرە اوفاق
چويون قازان آليرلاردى. آرابانىك يوكى
بو مىنوال اوزرە حازىرلانغان سوڭ، يەنگەسى
آوزىنا لولە چوبوغىنى قاپوب آرابانىك اوڭونە
اوتورر، آقايىدا آتىك باشىنى جەتوب جايو
جوردر ايدى. هيچ بىر واقت آرابايا مىنەز
ايدى. بويەلىكلە دوغرى چول ياق نوغايلىرىنا
باروب بوتون ياز بويو اونلارغا كەرەك اولغان
ألەك، چەلەك، نابلاكىبى شەيلەر ياپار وه
ساووتلارى تاغىمىر ايدەردك آوغوست آينىك
سوڭلارىنا قادار چاليشىرلاردى. ياپقان ساووتلارى
تولوسى تولويا آشلىق ايله دە كىشىرلەردى.
قادىنلارى ايسە كوى قىرير (كەزەر)، اوى
اويدەن قاتىق، سوت، ماي كىبى شەيلەر اىستەب،
آقشام اولسا اوتقا قالاڧاي قويوب بىر قازاندا
توى شورباسى پىشىروب بونى آشاغان سوڭ
آرابا اوستونە وه ياخود آستىندا جارتى يور-
غانلارغا سارىنوب ياتارلار ايدى.

سەنتابر آيى گەلگەندە بوتون توپلادىڭى
آشلىق زارەلەرىنى كىرا ايله توتىدىڭى بىر آرابايا
يوكلەب دوغرى باغچاسارايغا، سالاچىق ماحالە-
مىنە كەتيرىر وه قىش ياشاينا حازىرلانيرلاردى.

أسكىدەن بو خالقنك آشاغان آشلارى:
اوماچ، كومهچ، توى شورباسى، مالاي بولامىڭى
هافتادا بىر كون قىغاچا آيدا بىر كون ات اشار-
لاردى.

اوربالارى: قادىنلاردا - آلدان كوملەك، آلاچا.
دان قافتان، آل بالاق دون، آياقدا قىرمىزى
قاتىر، قولاقدا اوزون توقماقلى كىرپەلەر.

أرگە چىققان قادىنلارك آغزىندان قازاق
توتونى تولدىرىلغان لولە چوبوق توشمەزدى،
أر كە كلەرك اورباسى: اوسكولى توقومادان كوملەك
قىسقا يەكلى قامزول، كىتايكادان ايشان، تويەمىز
يەلەك، آياقلارىندا قىرمىزى يەمەنىدەن قاتىر
اولور ايدى.

بو يەرگە قادار بەن ايتىگىل قارت آنايك
سوزلەرىنى آيتوب كەلدىم. بوندان سوڭرا يىرازدا
كەندى كوردىكلەرىمى وه بىلدىكلەرىمى قوشا-
جاغىم.

داھا ياقىن سەنەلەرگە قادار چىنگەنە خالقنىك
نىشان، توى عادەتلەرى شويە اولوردى. مەسەلا:
قىز اىستەتمەك عادەتى: أر تارافدان قىز
تارافقا بىر آل يولوق اوجوندا بىر قاج پەتاق
آقچا يوللانيز، قىز تارافدان داخى بىر كىمە
ايچىنە آل يولوق قويوب أر تارافقا يوللانيردى
نىشان - توى عادەتلەرى:

أر تارافدان قىز تارافىنا اوچ - بەش كىشىدەن
عىبارەت قودالار ھەيشەتى كەلە. مەسەلا -
قورت بورى اوستانىك اوڭلى بوراقاي ايله قورت
بولاتنك قىزى كوكمەننك نىشانى اولاجاق.
أر تارافدان كەلگەن قودالار جىكىتىنى شو-
سوزلەر ايله ماقتايلار:

- جیگیتده جیگیتی یا! ئه‌تیر قالپاق باشد،
سیاه به‌رچم اوستونده بیر پارماق تور، ایمامه‌لی
چوبوق آغیزدا، آل قوشاق به‌لده اوجلاری
سارقیب تور، سیاه اُتیکلەر آباقدا جالتیرای.
اوزیده اوستا بورازانجی. باباسی ده‌ده‌سی آله‌کچی
اوغلی آله‌کچیدیر. هایدی قورت بولات آقام
یه‌رلی قویانغا یه‌رلی تازی ده‌گه‌نلەر. که‌ل باپاییق
شو آییلیکنی.

قودالاردا:

- چوق گوزهل، چوق گوزهل.

قیز تارافنك قودالاری دا قیزنی ماقتامانغا
باشلايلار:

- یا قیزدا قیزمی یا؟ آقایلار اونیک هه‌یبه
توتوشی، تایاق توتوشی، کوی قیدیریشی، دوقوز
قورانی بیرده‌ن آتلایشی، کوی کوبه‌کینده‌ن
اوزینی قورجالایشی، اونسیز اُوده‌ن اُکشی
خامور آلغان بیر قیزدر. بوندای قیزنی بوتون
قریمدا آت آنلانوب قیدیرساڭ تاپالمازسیڭ، دهب
بیتیره‌لر.

بوندان سوگرا باشلايلار آلاچاق-ویره‌جه‌ک
یاعنی قالیم مه‌سه‌له‌سینه:

فوقاره اولسا کویلوده‌ن قیز تارافقا تولیق
شو شه‌یلەر ایسته‌نیله: «بیر قازان، بیر چاناق،
بیر ساجیاق، (بیر تویاغی اولماسادا زاراری
یوق) 4 اوققا توی، بیر فونت یاغ، 3 روبله
50 کاپیک آقچا. آرتیق بیر شه‌ی یوق.

براز حاللی واقیتلی اولسا کوبه‌و تارافدان توی
ماسرافلیغی شويله آتیلا:

بیر که‌وده ئه‌ت، 6 اوققا توی. 4 فونت
شه‌که‌ر، 2 فونت قاهوه، بیر تاقیم چالغی. 3
روبله 50 کاپیک آقچا. که‌لینگه اوربالیق

- ساده آل قازمیرده‌ن کولمه‌ک، آل قازمیر
قافتان، آل بالاق دونلیق، بیر چوفت قیرمیزی
مه‌ست ایله بیر چوفت قیرمیزی قاتیر. آل
دوواق، آل به‌رده، بیر چوفت ساواتلی کوموشده‌ن
سیرغا (کوبه) باده‌م باشلی کوموش قوشاق.
کوبه‌ونیک تولیق اورباسی:

کیتایکادان ایشتان، سیاه اُتیک. قیرمیزیدان
چهرکه‌سکا، اُتیر قالپاق. براز حاللی واقیتی
اولغان بیر قات اوربا یاپدیرسا بونی ایله‌ریده
آزدان اون‌به‌ش-ییکرمی قادار کوبه‌و اول.
چاق جیکیتلەر کپیر ایدی. بیر قاق کون
کیگنده‌ن سوگرا عارییه‌ت آلدیغی کشیینه
قاتیریردی. که‌لنیک اوربا داخی بویله اولوردی.
توی عاده‌تلهری:

که‌لین کوبه‌و اُینه ایکی کوبچه‌کلی
مولاجا آرابانغا اوتوروب که‌لیر. قودالار جابو
که‌لیرلر. که‌لین تارافدان جیهاز اولاراق آلاچادا
توشه‌ک، یاسدیق، یورغان وه نیشاندا آتیلغان
شه‌یلەر که‌تیریلر. موزیقا اوز آرالاریندان اولور.
آش، سو بیر قارار چینگه‌نه خالقینک تاتارجایی
اوزلهرینه ماخسوس بیر شیوه ایله سوله‌مه‌لهری،
اونلارک فاقیرلیک وه جاهیللیگی وه بوندان ایله‌ری
که‌لن زابونلیقلاری اُسکی ده‌وریک تاتار بورژوا-
آریاسی، چه‌له‌بیلهری وه میرزالاری تارافیندان
اونلار حاققیندا بیر خایلی کولونجلی سوزلهر
اویدورولماسینا سه‌بب اولمشدر. مه‌سه‌لا چینگه‌نه
خالقینک شیوه‌سینی کولونچ بیر شه‌کیلده
کوستهرمه‌ک ایچون شوله بیر دیبالوغ سوله‌لرلر:
گویا قوبا توبونده‌ن بیرسی اوزاقدا کنی
بیرسینه قیچقوروب آتا:
- آری، آری!

— نه آيتاسىڭ؟

— آناڭ چاغىرى!

— مەنى ناسايىچاق؟

— قاتىق آلدىراجاق!

— اونى ناسايىچاق؟

— ماقارىنا پىشىرەجەڭ.

— آيداندا ماقارىنا، دومبالدا ماقارىنا، دەب

سە كىرۈپ اويناى وە قاتىق آلمابا چابا.

ايكىسى كۈرۈشكەندە سوراشلار:

— آيلان، قايدا وارىسىن؟

— آقامنارغا، بابامنارغا.

يىنەدە:

— وای، وای، قوتسىز، ناسايسىڭ؟

ياخشىسىنىمى؟

— شو كۈر قارداشىم سەن ياخشىسىنىمى آقامنار

داداملار ياخشىلارمى؟ چىنگەنە كوچ بىر حالغا

قالغاندا چىنگەنە اولمايانلار اونلاردا شو كىسى

سوزلەر ايله يەمىن اىتمەيە مەجبور ايدەرلەردى:

«اولان آيت: تاش قورادان آتلايىم، چىنگەنە

بولسام باتلايىم».

تاتار بورزوآزى بالالارى ايله چىنگەنە بالا

لارى راست كەلىشىدىكە چىنگەنەلەر بالالارىنا

شو سوزلەرى آيتوب اۇكلەنەرلەردى:

«چىنگەنە چورت، آرقاسى بيت،

بىر قومان سو، آرقاسىن جو!»

يىنەدە كۈنىڭ بىرىندە بىرىسى گويادەمىش:

— آقام آناو تاودا يىڭ بورى كۈردم.

— ھايدى قوتسىز، بىڭ بورى بىر يەردە

اولماز.

— آيسا آقام بەش يوز بار ايدى.

— يوق اودا اولماز.

حاسىلى ياواش ياواش بەش بورى گە
توشور كەن.

— اودا اولماز.

دە گەنلەر.

— آيسا، بىلمەم آقام، كۈرگەنم يا قارا

تاووق ايدى، يادا قىل آرقان ايدى، دەب
توقتاغان.

چىنگەنە بالالارىنى «واى قوتسىز، قاچ! قامبالى

دەرەدەن چانتالى قازاق چىقاي!» دەب اۇكلە-
نەرلەردى.

يىنەدە گويا چىنگەنەلەر كە ياشايشقا باقىشلا-

رىنى وە ايدە آلوغىلارنى كۈستەرمەك ماقسادىلە

شو كىسى سوزلەر اويدورىلمىش ايدى.

باباسى بالاسىنا ناسىحات ائە:

«آدام اولاجاق ايسەڭ، آل كەمانەيى كىر

قوباي، جودام اولاجاق ايسەك آل آبتەك، كىت
اوجايا!»

تويلاردا، قونوشمالاردا چالغى چالان موزىقا

جىلاردا قارشى آيتلغان بىر چوق قولاسىز لافلا-

رى بو يەردە يازاراق كاغىد بولاشدىرماق

اىستەمەدىك.

چىنگەنە خالقىندا آدلار:

قادىنلاردا: ايتكىل، كۈكمەن، آلتون،

گولوم خان، قارا قىز، قاراباش، چوراباي،

جومازىيە وە ايلخ.

أر آدلارى: قورت عالى، قورت بورى،

قورت حاسان، قورت مەمەت، بورى حاسان،

بورى عالى، قورت بولات، قورت آقاي، بوران

غازی، سه‌فه‌ر غازی، جورمان، قورت نازار،
مه‌میش...

أسکی ده‌ویرده پارا حسابی بویله ایدی:
(بوگا په‌تاق حسابی ده‌رله‌ر).

یاریم شاه (4¹|کاپک)، بر شاه (2¹|کا)، ایکی
شاه (1 کاپک)، دورت شاه (2 کاپک)، بر
په‌تاق، (2¹|1 کا)، ایکی په‌تاق (3 کا)، اون
شاه (5 کاپک)، بر سه‌کیزلیک (10 کاپک)،
بر اون ایکیلیک (15 کاپک)، ایکی سه‌کیزلیک
یاخود بر اون آتیلیق (20 کاپک)، بر چهره-
په‌تاق (25 کاپک) بر یینکرمی برلیک (30
کاپک)، بر یاریملیق (50 کاپک)، بر اوچلوك
(75 کاپک)، بیر کوموش (1 روبله)، آلتون
پارا - بر پالایمپریال (5 روبله).

أده‌بیات - بوکونده تاتار تورکیله‌ری ده‌ب
آیتلا که‌لگن خالق أده‌بیاتی آراسیندان بیر
خالیسینک چینگه‌نه‌لرک مالی اولدیغی شوبه‌ه-
سیزدر. بونلاردان باغزیلاری حاققیندا تاریخی
قایدلاردا یوق ده‌کیلهر.

مه‌سه‌لا - چینگه‌نه خالق قافقازیادان قریمغا
که‌لدیکده تاماندان که‌رچکه که‌چکه‌نله‌ر. شوندا
ده‌وه آرابالاريله قهریمک ایچهریسینه کیدهرکه‌ن
ده‌وه‌جیلهر بونلارا چوق ازیه‌ت کوسته‌رگه‌نله‌ر.
بوکا قارشى شو تورکی جیقاریلغان:

میندیم ده‌وه ماجارینا، آندیم که‌ریج بازارینا.

ده‌وه‌جیلهر قیسمه‌ت اولسون دائیم چوفوت مه‌زارینا.
که‌رچنک یولی په‌ک اُنیش، چالباش بورا په‌ک
أریش.

های گیدی سه‌نی زالیم مه‌میش، جورتارمیسین چال
باش بورا.

که‌ریچنک یولی قاپ قارا، ده‌وه‌لهر اولور ماسقارا
های گیدی ساگا قاتقاق هاوا، جورتارمیسینک
چالباش بورا؟

واقیله (جان غارا) قارت بابانک 17 اوغلی وه
بیرده قیزی اولغان. بونک آدی‌دا (قارا قیز)
أکه‌ن. باباسی بو قیزنی قورت عالی آدیندا بیر
باشقا نیشانلاغان. سوک باباسی اولگه‌ن. بوگا
یانغان قیز آغزیندان شوتورکی مه‌یدانغا که‌لگه‌ن:

آی قورت عالی آی بالام

قایدادا قالدی بابایم؟

ایبریشم داین اورولگه‌ن

أله‌گی قالغان بابایم!

سه‌یدانه داین تیزیلگه‌ن

چه‌لته‌گی قالغان بابایم!

ته‌ره‌ن ته‌ره‌ن چیلغالاردا

ته‌ریسی قالغان بابایم

خان سباریغا به‌رکیسین

چالاشی قالغان بابایم!

نارگیله‌گه به‌رکیسین

چوبوغی قالغان بابایم!

آموری بالام آموری،

قایدادا قالدک قارت بورى؟

آجی آلماداین سه‌کرگه‌ن

چو کوچی قالغان بابایم!

اوگوزداین اوکورگه‌ن

کوروگی قالغان بابایم!

آکلاشیلدیغینا کوره سوزوندن قایتقان قورت

عالینک قارا. قیزغا آیتقان تورکیسی:

أی قارا قیز قارا قیز

باشیک ساجیک تارا قیز.

مەندەن ساڭا فايدا يوق

وار قىسمەنىڭ آرا قىز!

جىبەلە كەدە اوتقا يانارمى؟

جەنگەسىن آلمان اوڭارمى؟

جەنگەسىن تاشلاپ قىز آلمان

ئاڭ آتقانن توپارمى؟

آي آرايمان آرايمان

چولەدە بىتكەن قورايمان

كەلگەن كەچكەن يولجى دان

قورت عالمى سورايمان

بىردە (قولولو عوسمان) قارت بابانىڭ بىر

قاچ اوغلى وە بىردە نازلى آدىندا قىزى اولغان.

باباسى بو قىزنى چوق سەوەر ايگەن. او كا

سويلەگەن تور كىسى:

آلى ياو، آلى ياو، عالى آقاسى

تويدەن پاستا بېشىرگەن جومازىە توتاسى

بەگەنمەيوب آشاغان قورتى آقاسى

آلى ياو، آلى ياو، عالى آقاسى

پاپوچ تەرلىك كەتەرگەن جومالى آقاسى

بەگەنمەيوب قايتارغان نازى توتاسى

آلى ياو، آلى ياو، عالى آقاسى

تويدان تويغا جورگوزگەن

قورت حاسان آقاسى

اويناتمايوب قايتارغان بورالى آقاسى.

داھا بونىڭ كىيى بىر قاچ تور كىلەر داھا واردر.

بو خوسوسدا ايلەرىدە داھا دا يازارز.

واجيب اوجا.

رەدا كىيىپادان:

چىنكەنە تارىخى ماتەرياللارنى اولاراتق واجيب آرقاداش ئارقايدان يازىلان بو ماقالەنىك بىر چوق اساسى ياكىلىشلارنى اولماقلە بەرەبەر ايچىنىدە اتىنوغرافىك باغىزى بىر نوقتىلاردا مەوجود اولغانىپدان ماقالەنى اولغانى كىيى ژورنالېرغا باسامز. ماقالەدە چىنكەنە ئار قىسى وە سوزى اولاراتق كوستەرىلەن ماتەرياللاردان بىر چوڭىنىك چىنكەنەلەر ايلە موناسەبەت وە علاقاسى اولمادىغى كوزە كۆرولوب توردىغى كىيى تارىخى دەورلەرلە باغلانان شارقيلارىك كىيىك تارا. فينداندا سويلەنسە پەك نازە اولدىغى بەللىدر. بو خوسوسدا دوغرولتىچى تەنقىدلار ايلەرىدە يازىلاجاغىنى اوميد ايدىمىز.